

НАПРЯМ 4

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ТА МІЖКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ПЕРЕКЛАД: ПЕРЕХРЕСТЯ МОВ, КУЛЬТУР ТА ІДЕНТИЧНОСТЕЙ

Михальчук Т. В.

*студентка факультету філології і журналістики
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Починаючи з останньої чверті XX століття, тема глобалізації та пов'язаних із нею процесів посіла провідне місце серед актуальних напрямів сучасних соціальних, зокрема соціологічних, досліджень. Зростаюча зацікавленість у цьому явищі зумовлена його багатовимірним впливом на різні аспекти суспільного життя – від економіки та політики до культури, освіти й комунікацій. У цьому контексті глобалізація розглядається не лише як об'єктивна реальність, що формує нові умови функціонування суспільств, а й як складне, суперечливе явище, що породжує як можливості для міжкультурного діалогу, інтеграції та модернізації, так і загрози, пов'язані з уніфікацією культур, маргіналізацією локальних ідентичностей, нерівністю доступу до інформації та ресурсів.

Особливої ваги набуває дослідження того, як глобалізаційні процеси впливають на мову і культуру – ключові елементи національної ідентичності. Саме в цій площині розкривається тісний взаємозв'язок між глобалізацією та перекладом як формою міжкультурної комунікації, що, з одного боку, сприяє культурному обміну, а з іншого – ставить перед перекладачем нові етичні, лінгвістичні та когнітивні виклики.

Проблематика глобалізації як соціального явища та процесу активно осмислюється в межах методологічного й загальносоціологічного дискурсу. Значна кількість науковців зосереджує увагу на з'ясуванні її сутнісних характеристик,

прагнучи окреслити концептуальні підходи до вивчення впливу глобалізаційних змін на структуру й динаміку сучасного суспільства.

Наприклад, Е. Гіденс трактує глобалізацію як «процес зміцнення міжнародних відносин і відзначає, що її головною ознакою є здатність просторововіддалених подій впливати, часто миттєво, одна на одну»[1].

І. Валерстайн каже: «в процесі глобалізації утворюється глобальне суспільство – світ-система, центром якої виступають країни-ядра – найрозвиненіші країни світу, які експлуатують менш розвинені країни, що утворюють напівпериферію й периферію. Також він додає, що ми, без сумніву, перебуваємо нині у періоді трансформації, але це не той період, коли живуть за чіткими правилами нового глобалізаційного світу»[1,с.22].

Українські соціологи (А. Арсєнко, Є. Головаха, А. Ручка, В. Степаненко, В. Танчер) також приділяють увагу вивченню глобалізаційних процесів та дослідженню їхнього впливу на деякі сфери життєдіяльності суспільства.

Метою мого дослідження є виявлення лінгвокультурних та міжкультурних особливостей процесу перекладу в умовах глобалізації, а також аналіз того, як глобалізаційні процеси впливають на формування мовної політики, збереження культурної ідентичності та трансформацію смислів у міжмовній комунікації.

У добу стрімкого розвитку глобалізаційних процесів дедалі помітнішою стає необхідність осмислення взаємодії мов і культур. Зростаючий обсяг міжкультурних контактів, поширення інформаційних потоків та активна участь у міжнародному діалозі ставлять нові виклики перед сферою перекладу. Сьогодні переклад — це вже не просто передача змісту з однієї мови іншою, а тонке мистецтво збереження культурної специфіки, смислових відтінків та ідентичнісних маркерів. У цьому контексті перекладач виконує роль культурного посередника, що не лише трансформує мовні конструкції, а й сприяє взаємному розумінню між носіями різних культур. Таким чином, переклад постає як надзвичайно важливий чинник підтримки культурного різноманіття в умовах глобалізованого світу.

У контексті глобалізації, коли культурні кордони стираються, а літературні твори дедалі частіше подорожують між мовами й континентами, роль художнього перекладу набуває особливої ваги. Саме переклад стає тією ланкою, що дозволяє зберегти художню цілісність твору, водночас адаптуючи його до нового культурного простору. Якісний художній переклад у цьому процесі має бути не просто технічним перенесенням тексту, а повноцінним культурним актом. Його основні риси зберігають актуальність навіть у добу глобальних трансформацій: він «читається так, ніби він сам є оригіналом», «від першого до останнього слова витриманий в одній стилістиці та містить сенс та настрій, що замислив автор», при цьому «вільний виклад не означає спотворення структури, форми й змісту оригінального тексту»[4].

У світі, де англійська мова дедалі частіше виконує роль глобального посередника, зростає ризик втрати стилістичної і культурної унікальності першоджерел. Тому саме перекладач як культурний інтерпретатор має не лише передати зміст, а й «не містити граматичні, синтаксичні, пунктуаційні помилки та пройти редакторську вичитку»[4], щоб адаптований текст не лише функціонував у

новому мовному середовищі, а й зберігав автентичну художню вартість.

Аналіз лінгвокультурних та міжкультурних особливостей перекладу в умовах глобалізації дозволяє зробити низку важливих узагальнень. Передусім варто наголосити, що глобалізація — це багатовекторний процес, який водночас і зближує, і розділяє культури. Вона формує нові умови функціонування мов, створює нові моделі комунікації та впливає на формування і трансформацію культурної ідентичності. У цьому контексті переклад перетворюється з технічної операції в культурно-інтерпретаційний акт, у процес якого не просто передається інформація, а формується новий простір для взаєморозуміння, діалогу й порозуміння між різними культурними середовищами.

Глобалізаційні процеси породжують нові виклики для перекладача: йому доводиться працювати в умовах постійної зміни лінгвістичних та соціокультурних контекстів, балансуючи між збереженням автентичності першоджерела та його адаптацією до нової мовної аудиторії. Перекладач мусить враховувати національні культурні коди, символи, міфи, історичні та соціальні особливості мови-джерела, аби в новому культурному контексті ці елементи не втратили свого значення, а іноді навіть набули нового — але доречного — змісту.

У добу, коли англійська мова виконує функцію глобального «лінгва франка» [2], надзвичайно важливо не допустити стирання стилістичних і культурних особливостей менш поширених мов. Стандартизація, спрощення, а подекуди й викривлення змісту через недосконалий переклад можуть призвести до культурного збіднення. Тому роль перекладача як відповідального учасника культурного процесу зростає в рази. Його завдання — не лише донести зміст, а й зберегти цілісність культурного коду, ідентичність твору, унікальність авторського стилю.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що переклад у контексті глобалізації є складним соціокультурним явищем, яке поєднує в собі мовні, когнітивні, культурні, етичні та політичні аспекти. Він виступає як інструмент комунікації, адаптації та взаємодії, що забезпечує збереження культурної багатоманітності та сприяє формуванню глобального діалогу. У цьому полягає його унікальна цінність та стратегічне значення для сучасного світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глебова Н. І. Вплив глобалізаційних процесів на етнокультурні ідентичності в сучасному вимірі. *Соціологічні студії*. 2012. РОЗДІЛ І. Теорія та історія соціології. 1., С. 22–27.
2. Словотвір. Значення слова. *Словотвір*. 05.01.2025. URL: <https://slovotvir.org.ua/words/linhva-franka> (дата звернення: 24.04.2025).
3. Giddens A. *The Consequences of Modernity* [Text] / A. Giddens. – Cambridge : Polity Press, 1990.
4. Julia Ventskovska. Особливості та труднощі художнього перекладу. *MKtranslations*. 25.05.2021. URL: <https://mk-translations.ua/blog/osoblivosti-ta-trudnoshhi-xudozhnogo-perekladu/> (дата звернення: 24.04.2025).

5. The Oxford English dictionary / Prepared by Simpson J/A/, Weiner E.S.C. — 2d ed.. — Oxford : Clarendon press, 2000. — 1143p.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ТЕКСТУ В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сембай М. Ю.

*студентка факультету філології і журналістики
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник: Коновальчук С. А.

*кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри романо-германської філології
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

У сучасному світі, що стрімко глобалізується, міжкультурна комунікація набуває особливої важливості, а переклад – нового значення. Переклад більше не є лише механічним процесом заміни слів однієї мови словами іншої. Він стає складним культурним актом, що вимагає глибокого розуміння не лише мовних структур, але й культурної специфіки, національного менталітету, прагматичних контекстів.

Мета дослідження – виявити лінгвокультурні і міжкультурні особливості перекладу в умовах глобалізації, зокрема стратегій передачі безеквівалентної лексики, реалій, фразеологізмів та прагматичних відмінностей між культурами. Вагомий внесок у становлення та розвиток сучасної наукової думки в галузі перекладознавства зробили такі дослідники, як В. І. Карабан, І. Ю. Синяговська, С. Б. Моркотун, А. О. Колесник, С. А. Остапенко, Т. А. Пастух, Д. О. Полевик, М. Ю. Ребенко та інші. Гаврилюк Н. А. у своїй статті зазначає, що «стратегія перекладу являє собою програму діяльності перекладача в умовах певної специфічної комунікативної ситуації, в рамках якої формулюється мета перекладу, багато в чому визначає поведінкову лінію перекладача» [3, ст. 74]. У цьому контексті актуальними є питання лінгвокультурної та міжкультурної специфіки перекладу – тих факторів, що визначають можливість, точність та ефективність передачі змісту між мовами та культурами.

Лінгвокультурна специфіка мови виявляється передусім у тих одиницях, які є носіями національної ідентичності. Це можуть бути слова-реалії, фразеологізми, ідіоми, приказки, прецедентні імена, назви традиційних явищ, предметів побуту, їжі, одягу, культурних подій тощо. Наприклад, такі слова як «гопак», «рушник», «майдан», «борщ» є носіями української культури і при перекладі на інші мови потребують спеціального підходу. Такі одиниці часто не мають прямого відповідника в іншій мові, адже закорінені у специфічному національному досвіді. У таких випадках перекладач стикається з проблемою безеквівалентної лексики,